

LIETUVOS MOKINIŲ
NEFORMALIOJO
ŠVIETIMO CENTRAS

Praktinis neformaliojo ugdymo vadovas

Kviečiame pokalbio

Vilnius 2014

Norite būti sveiki, stiprūs ir gražūs, aerobika – puikus pasirinkimas!

Metodai, pajvairinantys vaikų neformalųjį ugdymą

Dažnai manome, kad grožis – gamtos dovana. Bet toks įsitikinimas – klaidingas. Kiekvienas žmogus yra savaip gražus, tačiau svarbu tą grožį puoselėti. Gražiai atrodantis žmogus labiau pasitiki savimi, yra ramus ir energingas.

Aerobika – labai populiari visame pasaulyje, taip pat ir mūsų šalyje. Tai prieinama ir įvairaus amžiaus žmonių mėgstama kūno kultūros užsiėmimo forma. Mano aerobikos studijos grupėse – 10–18 metų ugdytinės. Programos įgyvendinimo tikslas – atskleisti ugdytinių kūrybinius gebėjimus per aerobikos bazinius junginius, ugdyti pasitikėjimą savo jėgomis, gebėjimą girdėti ir jausti muziką, mokėti valdyti savo kūną, tenkinti saviraiškos poreikius ir stiprinti sveikatą, ypač vaikų, turinčių laikysenos sutrikimų.

Reguliarių treniruočių dėka stiprėja ugdytinių judamasis-atramos aparatas, lavinamos kraujotakos ir kvėpavimo sistemos funkcinės galios, fizinės ypatybės: jėga, išvermė, greitumas, koordinacija, lankstumas. Taip pat lavinamas vikrumas, ritmiškumas, kūrybiškumas, ugdoma bendroji judesio kultūra, reguliuojama kūno masė. Treniruočių poveikis fizinei sveikatai – tai taisyklingos laikysenos formavimas, raumenų stiprinimas, medžiagų apykaitos greitinimas, imuninės sistemos stiprinimas. Treniruočių poveikis psichinei sveikatai – tai atitinkamų žinių įgijimas ir pritaikymas kasdienėje veikloje, naujų saviraiškos būdų atradimas, savivertės ir pasitikėjimo savimi didėjimas. Treniruočių poveikis socialinei sveikatai – tai poreikis priklausyti grupei, siejamai bendrų interesų, naujų draugų radimo ir tarpusavio informacijos keitimosi galimybės, bendravimo gebėjimų tobulinimas.

Savo užsiėmimus priskiriu prie sveikatingumo aerobikos – aerobikos treniruotėje ugdytinės kartu su veiksmą inicijuojančiu treneriu (manimi) nenutrūkstama seka aerobiniu režimu pagal muziką atlieka tam tikrus judesių derinius. Treniruotės muzika turi būti ritmiška, aiški, kelti teigiamas emocijas, o tempas turi sutapti su aerobikos treniruotės dalių uždaviniais. Treniruotėse naudoju įvairių įrangą ir prietaisus – nedidelio svorio svarelius, elastines gumas, mažus ir didelius gimnastikos kamuolius, šokdynes, lankus, lazdas, balansines pagalvėles, netradicinius įrankius (mineralinio buteliukus, rankšluosčius, šalikus, skareles, šiukšlių maišus, laikraščius ir pan.).

Metodas – tai veikimo būdas, sąmoningai naudojamas tikslui pasiekti (dedukcinis, indukcinis). Aš naudoju keletą metodų.

Sveikos gyvensenos ugdymo metodas:

- sveika subalansuota mityba;
- maisto produktų sudėtis;
- fizinis aktyvumas (motoriniai gebėjimai: išvermė, jėga, greitumas, koordinacija, lankstumas).

Taisyklingos laikysenos ugdymo metodas:

- kūno formavimas;
- stuburo stabilizavimo pratimai;
- ydingos laikysenos koregavimas;
- netradicinių priemonių naudojimas (mineralinio buteliukai, rankšluosčiai, šalikai, skarelės, šiukšlių maišai, laikraščiai, t.t.).

Koordinacijos ugdymo metodas – tikslinga judesių atlikimo ir aplinkos sąlygų variacija:

- gebėjimas orientuotis – kūno padėties bei judesio nustatymas ir pakeitimas erdvėje (pratimai su šokdynėmis ir gumomis);
- gebėjimas išlaikyti pusiausvyrą – labilus motorinis gebėjimas (pratimai ant didelių ir mažų gimnastikos kamuolių, balansinių pagalvėlių);
- gebėjimas prisitaikyti prie ritmo – prisitaikymas prie nurodyto (išorinio ritmo) ir tikslingo (vidinio) ritmo atradimo (choreografija);
- gebėjimas reaguoti – greitas tikslingų judesių veiksmų pradėjimas arba greitas situacijos pakeitimas gavus signalą;
- gebėjimas prisitaikyti ir pakeisti judesį – judesių tikslinimas, koregavimas, keitimas ir pritaikymas prie esamų ar būsimų situacijos pokyčių (lankstumo ugdymas, jėgos ugdymas, pusiausvyros ugdymas, vikrumas);
- pratimų kartojimas – veiksmingas mokymo būdas.

Mėgstamas ir įdomus darbas suteikia galimybę būti kūrybiška ir mankštinti savo protą, spręsti įvairias problemas, įkvėpti ugdytines teigiamu savo pavyzdžiu. Jaučiuosi labai laiminga, nes kūrybiškas darbas mane apdovanoja dideliu ir tikru džiaugsmu.

Kristina Jakubauskienė – Kauno moksleivių techninės kūrybos centro neformaliojo švietimo (aerobikos) vyresnioji mokytoja, aerobikos studijos vadovė,
kristinajakubauskiene@one.lt,
867118424

Inovatyvūs mokymo metodai fotostudijos veikloje

Kaip, neatitrūkstiant nuo sistemingo ugdomojo proceso, sudominti mokinius lankyti fotobūrelį (fotostudiją) neformalaus švietimo įstaigoje?

Mokymo principai bendrojo lavinimo mokyklose ir neformaliojo švietimo įstaigose yra nevienodi. Papildomas ugdymas – neprivalomas, skirtingai nei daugelis disciplinų bendrojo lavinimo mokyklose. Tam, kad mokinys nuolatos į būrelį eitų savo noru, mokėtų už tai pinigų, o užsiėmimų metu įgytų gerą profesinį pasirengimą, būtų kryptingai mokomas, lavinamas ir auklėjamas, mokytojas privalo nuolatos tobulinti darbo metodus.

Gali atrodyti, kad darbas su vaikais fotobūrelyje yra nesusijęs su švietimu ir ugdymu, tačiau čia vyksta toks pats ugdomasis procesas. Fotografijos mokymas – tai ugdomojo proceso dalis, jungianti techninių priemonių naudojimą ir meninę kūrybą.

Užsiėmimų specifikos keitimas

Vienas veiksmų, nuo kurio buvo pradėtas darbas, siekiant padaryti būrelį patrauklesniu mokiniams, – jo įvardžio ir, visų pirma, pavadinimo pakeitimas. Vietoj iškabos ant durų FOTOGRAFIJOS BŪRELIS atsirado pavadinimas MENINĖS FOTOGRAFIJOS STUDIJA. Pats pavadinimas įpareigojo keisti darbo metodiką (juk studija – tai kūrybinė dirbtuvė), kurios tikslas – skiepyti vaikui kuo didesnę kūrybinio džiaugsmo suvokimą. Fotografijos dalykas nagrinėjamas pagal naujai sukurtą ir kiekvienais metais metodinės tarybos patvirtinamą specialią mokymo programą.

Skirtingai nuo mokomojo proceso mokykloje, kur dažniausiai vyksta frontalus darbas, studijoje kiekvieno užsiėmimo metu daug dėmesio skiriama diferencijuotam ir individualiam darbui su įvairaus amžiaus (nuo 13 iki 18 metų) ir skirtingo pasiruošimo mokiniais. Taip pat buvo pritaikytas mokomojo lavinimo metodas, kai didesnę patirtį turintys jaunieji fotomenininkai patys perteikia savo žinias ir įgūdžius jaunesniesiems kolegoms.

Po kiekvieno užsiėmimo vaikų darbai yra aptariami ir vertinami, įtraukiant į diskusijas visus studijos narius. Taip skatinamas saviugdų procesas.

Svarbus psichologinis aspektas, sėkmingai pritaikytas reorganizuotoje fotostudijoje, yra mokytojo ir mokinių bendravimo supaprastinimas. Papildomo ugdymo studijos vadovas, skirtingai nuo bendrojo lavinimo mokyklos mokytojo, gali artimiau bendrauti su mokiniu, kadangi čia esminis dalykas – ne pažymys, kurį parašo pedagogas, o žinios, kurios pravers gyvenime artimiausiu metu. Artimai bendraujant, mokinys papasakoja studijos vadovui savo problemas, paprašo patarimo. Tokioje situacijoje studijos vadovas atlieką ugdytojo vaidmenį. Siekiant glaudesnio ryšio tarp vadovo ir mokinio, fotostudijoje švenčiami mokinių gimtadieniai, organizuojamos naujų narių krikštynos.

Parodų lankymas, dalyvavimas konkursuose

„Ugdymas suprantamas kaip asmenybės visapusiškumo siekimas: ... savarankiškumo ir aktyvumo skatinimas, įtraukimas į visuomenės, tautos gyvenimą“ (V. Rajeckas, „Ugdymo tikslas ir uždaviniai“, psl. 9). Fotostudijos ugdomoji veikla peržengė mokomosios klasės ir laboratorijos sienas. Su mokiniais nuolatos vykstama į Lietuvos fotomenininkų sąjungos organizuojamas parodas.

Fotostudijos vadovas teikia informaciją apie Lietuvoje ir užsienyje organizuojamus fotokonkursus. Tai skatina moksleivius savarankiškai fotografuoti ne tik studijos užsiėmimų metu, bet ir laisvalaikiu. Studijos vadovas atlieka „mokymosi katalizatoriaus“ vaidmenį. *„Mokymosi katalizatoriaus vaidmuo – skatinti mokymąsi visais galimais būdais. Jis puikiai geba naudotis įvairiausia informacija. Jis moka suprasti ir suvaldyti mokinių būsenas. Jis moka pasiūlyti naudotis įvairia aparatūra, pagreitina mokymąsi. Jis sutelkia mokiniams galimybę rinktis, įvairovę, daug grįžtamos informacijos.“ (E. Jansen, „Tobulas mokymas“, psl. 54).*

Profesinis orientavimas

Nemažas dėmesys skiriamas profesiniam orientavimui. Periodiškai pabrėžiami studijos auklėtinių, pasirinkusių fotografo specialybę, pasiekimai. Keliolika jų dirba fotostudijose, laboratorijose bei laikraščių redakcijose.

Savireklama ir tradiciniai renginiai

Pritraukiant į fotostudiją daugiau mokinių, nemažą reikšmę turėjo savireklama, žiniasklaida. Taip pat organizuojami įvairūs renginiai (kūrybinės išvykos-fotosesijos į Šiaulius, Rumšiškės ir kt.), atidaromos personalinės studijos narių fotoparodos. Vadovės iniciatyva pradėtas rengti tarptautinis jaunimo fotografijos darbų konkursas „Jaunas žmogus XXI amžiuje“, leidžiamas katalogas. Kasmet birželio viduryje Jachtklube prie Kauno marių organizuojamas tarptautinis seminaras-pleneras mokiniams ir mokytojams.

Socializacija

Į fotostudijos veiklą įdiegta patraukliai pateikta lavinimo ir auklėjimo metodika. Mokomojo bei kūrybinio proceso metu mokiniams duodamos užduotys kurti fotogramas ir fotoetudus prieš rūkymą, AIDS ir narkomaniją, gamtosaugos bei socialinėmis temomis. Kiekviename užsiėmime analizuojama etikos ir estetikos svarba fotografijoje.

Techninis modernizavimas

Siekiami neatsilikti nuo techninio progreso. Sudarytos sąlygos supažindinti mokinius su naujų skaitmeninių technologijų naudojimu fotografijoje, įrengta studija su fonais, blykstėmis, dekoracijomis ir atributika, skirtomis kūrybiniam fotografavimui.

Kokybiniai rezultatai

Kiekvienais metais keli studijos nariai pasirenka fotografo specialybę, sėkmingai studijuoja fotografiją Lietuvos bei užsienio universitetuose.

Aukštą meninių ir techninių žinių pateikimo lygį rodo tai, kad jaunieji fotografai nuolatos tampa laureatais įvairaus lygio respublikiniuose ir tarptautiniuose fotokonkursuose. Mokiniai ir patys siūlo organizuoti personalines fotoparodas, kurios teigiamai vertinamos visuomenės ir specialistų.

Ugdymo tikslas yra pasiekiamas įvairiais būdais: vaikai mokomojo proceso metu gauna puikų profesinį parengimą, dalyvauja lavinimo ir auklėjimo procesuose, savo kūrybingumu išgarsėja tarp bendraminčių, apie juos rašo laikraščiai ir žurnalai, kuriame televizijos reportažai.

Kas lemia sėkmę ir gerus rezultatus?

Svarbiausią reikšmę fotostudijos narių lankomumo didėjimui turėjo mokomosios metodikos modernizavimas, materialinės-techninės bazės stiprinimas, nepamokinės veiklos aktyvinimas (patrauklūs namų darbai, kūrybinės išvykos), užsiėmimų „vidinio klimato šiltinimas“ (gimtadienių šventimas, draugiški vadovo ir mokinių santykiai).

Daugelis fotostudijos auklėtinių tampa įvairių konkursų laureatais tiek Lietuvoje, tiek užsienyje (JAV, Rusijoje, Norvegijoje, Estijoje, Lenkijoje, Ukrainoje). Šie mokinių pasiekimai skatina naujai lankančius narius lygiuotis į nugalėtojus, dar labiau domėtis fotografija, tobulėti.

Apibendrinant, būtina akcentuoti, kad fotografijos studijoje **organizuojant mokymo procesą ir popamokinį užimtumą, pradėta drąsiau diegti inovacijas, keisti aplinką. Svarbiausia – laiku reaguoti į laikmečio pokyčius ir sugebėti keistis patiems.**

Kauno moksleivių techninės kūrybos centro
Meninės fotografijos studijos vadovė
Fotografijos mokytoja-ekspertė **Tatjana Kuzmina**

Kūrybingumo ugdymo fenomenas

Daugelyje strateginių ES ir Lietuvos švietimo dokumentų vis dažniau vartojama *kūrybingumo* sąvoka. Teigiama, jog šiandienei ir rytdienos žinių visuomenei reikalingas kūrybingas žmogus, aktyvi, išradinga, savarankiška, laisva, kūrybinga asmenybė. Jau 2008 metais bendrojo ugdymo programose išskirta iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija, kuri turėtų būti ugdoma kiekvienoje vaiko veikloje. Kūrybingumo ugdymas tapo itin aktualiu klausimu tiek formaliajame, tiek neformaliajame mokinių ugdyme. Skirtumas toks, jog neformaliojo ugdymo sistema yra lanksti, greitai reaguojanti į visuomeninius pokyčius, įvairiapusis prisitaikanti prie individualių ugdytinio poreikių ir padedanti formuotis sąmoningai veikiančiai asmenybei, kuri, uždariusi mokyklos duris, aiškiai suvokia, kuriuo keliu ne tik nori, bet ir gali keliauti. Formalusis ugdymas dažno vaiko suvokiamas kaip normuotas, priverstinis, būtinas, kitaip sakant, nemaloni prievolė. Tokia besimokančiojo pozicija kuria nepalankią aplinką kūrybingumo raiškai. Kai, tuo tarpu, neformalusis ugdymas yra laisvai prieinamas, bet neprivalomas, lengvai keičiamas, žadinantis smalsumą pasiūlos įvairove ir galimybėmis, vaikas nejuokiu spaudimo ir gali laisvai tobulėti pagal savo norus, individualius gebėjimus ir išsikeltus siekius. Tokia ugdymosi aplinka įgalina besiformuojančią asmenybę veikti laisvai, kas yra kūrybingumo raiškos būtina sąlyga. Saugumas, komfortas, laisvė, siekiai, individualumas. Tai magiški žodžiai, apibūdinantys neformaliojo ugdymo sistemą ir egzistenciškai būtini kūrybingumui.

Kūrybingumo sąvoka mokslo pasaulyje naudojama nuo 1950 metų, tačiau diskusijų dėl kūrybingumo sampratos kyla iki šių dienų. Įvairūs prieštaravimai patvirtina kūrybingumo ugdymo aktualumą ir svarbą. Straipsnyje aptarsime kūrybingumo sampratą, kūrybingumo ugdymui būtinas sąlygas ir vertinimą.

Kiekvienas žmogus yra kūrėjas, tačiau jo, kaip kūrėjo, santykinis lygis visuomenės atžvilgiu daugeliu atveju priklauso nuo asmens savybių, kurių sąrašė garbingas vietas užima vaizduotė ir intuityva. Mums jos abi turi ne visai teigiamą atspalvį, dažniausiai prisimenamos kalbant apie mistiką ar logikos nebuvimą. Pažymėtina, jog kūrybinis procesas prasideda nuo idėjos, kurios atsiradimo būtina sąlyga yra patirties, įspūdžių, išgyvenimų, žinių unikali sintezė. Didieji kūrėjai ypač vertina savyje puoselėjamą vaikiškumą, kas padeda nevaržomai sintezuoti įvairius vaizdinius, intuityviai juos suvokti ir užfiksuoti. Ne kiekvienai idėjai tenka tapti galutiniu produktu, vykdoma idėjų atranka, tačiau pradiniam etape turime sukaupti idėjų banką. Idėjų kaupimo etape neverta ieškoti logikos ar tikslaus šūvio į taikinio centrą. Kiekviena idėja ar išsakyta mintis yra savaip vertinga. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas psichologiniam komfortui. Mažiausia įtampa ar pašaipos, kritikos tikimybė slopina idėjų generavimą. Vaizduotė lakiausia tik saugioje aplinkoje. Negana to, pasidalinimas įvairiausiai, kad ir keisčiausiai, vaizduotės susintezuotais vaizdiniais formuoja ypatingą aplinką, į kurią norisi sugrįžti, nes jautiesi svarbus ir reikalingas. Ugdytojo siekis, kad ugdytinis pasijaustų esąs lyg gausybės rago turėtojas ir saugotojas.

Nuo idėjos iki galutinio produkto yra ilgas kelias, grindžiamas sąmonės ir pasąmonės veikla. Kūrybinis procesas susideda iš fazių: pasirengimo, brendimo (inkubacijos), nušvitimo ir tikrinimo (verifikacijos). Pasirengimo fazė yra daug pastangų, įgūdžių, logikos ir intuityvos reikalaujantis, asmens valingumu grįstas laikotarpis, kurio metu keliami ir analizuojami klausimai, ieškoma informacijos, diskutuojama, analizuojama patirtis ir išsakytos mintys. Pasirengimo fazės sėkmę lemia ugdytojo sukurta komfortiška psichologinė aplinka, kurioje ugdytiniai atsipalaiduoja, drąsiai išsako netikėčiausias mintis, prisiima už jas atsakomybę, gerbia kitų idėjas ir džiaugiasi vykstančia diskusija. Aukštos kultūros aplinka formuoja atsakingą, išradingą, gebančią garbingai diskutuoti asmenybę. Po intensyvaus „minčių lietaus“ ir diskusijų būtina palikti laiko pasąmonės aktyvumui – tai idėjos brendimo (inkubacijos) fazė. Šiame etape ypač svarbus poilsis, atsipalaidavimas, dėmesio nukreipimas į kitas problemas. Tai puikus laikas užbaigti pradėtus kitus išradingumo nereikalaujančius darbus. Jei pasirengimo etapą traktuosime kaip sėklos įterpimą į dirvą, tai inkubacinis etapas bus sėklos gyvybės pažadinimas. Brendimo fazė yra nematoma ir neapčiuopiama, tačiau būtina. Ramybės laikotarpį keičia nušvitimo fazė. Atradimų laikas. Iš visų idėjų gausos labai aiškiai išsiskystalizuoja viena tikroji idėja. Šiuo laikotarpiu suvokiama visa problema, jos struktūra ir numatomi sprendimo būdai. Nušvitimo etape atsiskleidžia ugdytinių logika, intuityva bei atsakomybė. Netrukus seka ir

tikrinimo fazė, kurios metu vyksta intensyvi sąmonės veikla – pasirinktos idėjos kritinis įvertinimas ir jos įgyvendinimo detalizavimas. Tinkamai pasirengus idėjos įgyvendinimui, ateina žinių, gebėjimų ir įgūdžių demonstravimas praktinėje veikloje. Iškėlimas apie tai. Tai svarbūs asmeniniai laimėjimai. Viskas gyvenime prasideda nuo mažų dalykų.

Kūrybingumas jungia tokias vaiko savybes kaip iniciatyvumas ir savarankiškumas. Kūrybingumas gali pasireikšti tik veikloje, veiksmuose, atliktuose darbuose. Įprasminant veiklą siekiama, jog suaugusiųjų planuojamos veiklos vaikas imtųsi noriai. Primesta veikla negali skatinti atsiverti ir pradėti veikti vedamam vidinės iniciatyvos. Šis faktas įpareigoja kiekvieną ugdytoją kuo plačiau ugdytiniams suprantama kalba skleisti informaciją apie neformaliojo ugdymo organizuojamas veiklas, ugdytinių laimėjimus ir pan. Kūrybingumo ugdymas pagrįstas laimėjimais: tiek asmeniniais, tiek grupės, tiek įstaigos ir pan. Laimėjimai skatina pasitikėjimą savimi ir ryžtą eiti į priekį, siekti kitų laimėjimų. Vaikas turi norėti patekti į terpę, apie kurią jau turi nuomonę. Verta prisiminti faktą, jog tik sunkiai pasiektus dalykus vertiname labiausiai. Tai laimėjimai. Pateikimas į būrelį turėtų būti pirmasis laimėjimas. Antrasis laimėjimas – leidimas veikti savarankiškai. Neakivaizdžiai auginame motyvaciją veiklai. Mokymosi procese ugdytinis priverstas kuo tiksliau atkartoti tai, ką daro ugdytojas arba pažengusieji kolegos. Apie kokias kūrybingumo apraiškas galėtume kalbėti, kol nėra bazinių žinių, kol nesuformuoti baziniai gebėjimai? Sudaryta galimybė stiebtis, turėti į ką lygiuotis skatina iniciatyvumą ir savarankiškumą. Nepastebimai vaikas pats imasi vis sudėtingesnių darbų, mokosi, stengiasi, nes turi tikslų, kuriuos neakivaizdžiai koreguoja ugdytojas. Leidimas veikti pačiam, atlikti vienam tam tikras veiklas, parodytas pasitikėjimas vaiko jėgomis leidžia pasimėgauti šlove ir skatina judėti į priekį. Iniciatyvumo ir savarankiškumo skatinimas yra individualus procesas. Svarbu pažinti vaiką, kad nebūtų perlenkta lazda per ilgai neparodant pasitikėjimo vaiko jėgomis, sumenkinant vaiko įdėtas pastangas, vis neleidžiant patirti laimėjimo jausmo arba atvirščiai - apipilant dažniais laimėjimais, neįdėjus didesnių pastangų. Didžiausias dėmesys nukreipiamas į ugdytojo ir ugdytinio santykį: bendravimą, pasitikėjimą, vertinimą. Kūrybingos asmenybės formavimas, auginimas gali būti prilyginamas simbiozei, vykstančiai tarp medžio ir grybo. Ugdytinio ir ugdytojo individualus santykis lyg grybiene, kurios nevalia pažeisti siekiant užsibrėžtų tikslų.

Praktinis idėjos įgyvendinimas – idėjos tapimas realiu produktu – yra kompleksinis procesas, kuriame susilieja ir išryškėja ugdytinio gabumai ir polinkiai, asmenybės bruožai, ypač tokie kaip savarankiškumas, atkaklumas ir motyvacijos stiprumas, turimos žinios, tam tikros vykdomos veiklos pažinimas, patirtis, įgūdžiai ir vienas svarbiausių komponentų – palaikanti, stimuliuojanti aplinka, ugdytojo ir ugdytinio sąveika. Kūrybingumas yra kintantis fenomenas, reikalaujantis ne tik ugdytinių, bet ir ugdytojo kaitos, augimo, pakantumo, išradingumo, logikos, intuicijos, vaizduotės, atsakomybės ir žaismingumo. Kūrybinis procesas vystosi individualiai ir formuoja ugdytojų diskusijų ir patirties sklaidos poreikį.

Nemažai diskomforto keliantis etapas yra kūrybinių produktų vertinimas. Dažnam pedagogui kyla klausimas, kaip vertinti kūrybingumą? Atsakymui į šį klausimą pasitelksime kūrybingumo tyrimų pradininko darbus. E. P. Torrance kūrybingumo raiškos identifikavimo klausimynuose išskiria verbalinę (žodinė raiška) ir neverbalinę (raiška piešiniuose) dalis. Taip siekiama universalumo ir visapusiškos asmenybės ugdymo. Vienam vaikui kuo puikiau sekasi mintis ir idėjas reikšti žodžiais, sklandžiais sakiniais, jo kalba turtinga, įvairi, emocionali, išraiškinga intonacija ir pan. Kitas vaikas nesuranda situacijai nusakyti tinkamų žodžių, tačiau jam kuo puikiau sekasi tai parodyti kūno kalba ir schemomis, piešiniuose. Ir verbalinė, ir neverbalinė kalba bei raiška yra svarbi kiekvienam žmogui, todėl būtina ugdyti jas abi.

Pastebėtina, jog kūrybingumas neturėtų būti tapatinamas su menu ir estetika. Kūrybingumo raiškai labai svarbu idėja, mintis, jų įvairovė, laisvumas, turimų patirčių ir žinių sintezė pateiktoje užduotyje. Ne kiekvienam lemta būti oratoriumi, skaitovu, dailininku, šaržuotoju, tačiau kiekvienas turi galimybę tapti kūrybinga asmenybe. Patikslinant išsakytas mintis teigtina, jog atliekant vienokias ar kitokias pateiktas užduotis, ugdant kūrybingumą, nėra svarbi meninė raiška, apribojanti daugelio ugdytinių vidinę laisvę, pasitikėjimą savo jėgomis, iniciatyvumą imtis ugdytojo organizuojamos veiklos.

Po nedidelio nukrypimo sugrįžtame į kūrybingumo sąvokos, apsprendžiančios kūrybingumo vertinimą, sandarą. Kūrybingumas susideda iš keleto komponentų. Šiame straipsnyje aptarsime tris pagrindinius: sklandumą, lankstumą, originalumą. Šie komponentai gali būti naudojami ir kaip vertinimo kriterijai arba bent jau gana tikslios užduoties atlikimo atramos.

Pirmasis kūrybingumo raiškos komponentas yra sklandumas (*fluency*) – bendra idėjų, atsakymų suma. Kūrybingumo raiška pagal sklandumą matuojama gausumu. Kuo daugiau atsakymų, tuo aukštesnio lygio kūrybingumo raiška pagal sklandumo kriterijų. Sklandumo skatinimui puikiai tinka „minčių lietaus“ metodas. Išsakytos idėjos negali būti kritikuojamos. Kiekviena mintis yra svarbi ir reikalinga, tik jai reikia tinkamų sąlygų, kad galėtų būti realizuota. Suprantama, realizuojamos ne visos idėjos. Realų pavidalą įgauna tik pačios geriausios. Geriausia mintis, idėja išrenkama lyginimo būdu, kas ir tampa pagrindu išsakyti kuo daugiau įvairiausių minčių. Skatinant sklandumą neverbaline kalba, prašoma pateikti eskizų, schemų, atspindinčių pateiktą užduotį ar iškeltą problemą. Eskizų piešimas vykdomas taip pat greitai kaip ir „minčių lietaus“. Norime idėjų kiekio, kad išsirinktume tinkamiausią. *Pvz., klausimas tiek verbalinei, tiek neverbalinei raiškai: kas yra apskritimas? Atsakymai žodžiu arba piešiniais: kamuolys, obuolys, apelsinas, akis, saulė, vyšnia ir kt.*

Antrasis kūrybingumo raiškos bruožas yra lankstumas (*flexibility*) – kategorijų (klasių) skaičius. Kūrybingumo raiška pagal lankstumą matuojama kategorijų (klasių) įvairove, gausumu. Visi pateikti atsakymai suskirstomi į kategorijas (klases) pagal prasmę. *Pvz., atsakymas kamuolys priskiriamas žaislų kategorijai (klasei); obuolys, apelsinas ir vyšnia – vaisių kategorijai (klasei); akis – kūno dalių kategorijai (klasei); saulė – dangaus kūnų kategorijai (klasei) ir kt.* Kad ir kiek būtų atsakymų vienoje kategorijoje (klasėje), sumuojant rezultatus, kategorija (klasė) skaičiuojama tik vieną kartą. Kuo daugiau atsakymuose kategorijų (klasių) variantų, tuo aukštesnio lygio kūrybingumo raiška pagal lankstumo kriterijų.

Trečiasis kūrybingumo raiškos bruožas yra originalumas (*originality*) – statistiškai neįprastų atsakymų skaičius. Originalia galima laikyti idėją, kuri yra vienintelė darbo grupėje. *Pvz., originaliu atsakymu laikytinas ir saga, ir kaimyno pilvas, jei jie buvo išsakyti tik vieną kartą.* Skirtingose grupėse gaunami skirtingi originalių idėjų, eskizų ar darbų variantai. Originali idėja gali būti unikali tik tam vienam vaikui ar tai grupei. Tai jų atradimas, jų laimėjimas. Nereikėtų sumenkinti individualių atradimų, kurie yra kūrybingos asmenybės formavimosi dalis. Turėtų būti sudarytos sąlygos kiekvienam patirti pergalę, laimėjimais būtina pasigirti, pasididžiuoti. Tai gali nulemti ir šalies ar net pasaulio unikalūs laimėjimus. Į bet kokius laimėjimus kopinama po vieną laiptelį, o ne šuoliuojama, tačiau kopti gali kiekvienas. Aukščiausia unikalumo pakopa kiekvienam yra individuali ir priklauso nuo turimo potencialo, įdėtų pastangų, savarankiškumo lygio ir turimo santykio su ugdytoju.

Kūrybingumo komponentai gali būti orientyru kūrybingumo ugdyme, skatinime. Iš pradžių raginama ugdytinius reikšti mintis, formuluoti idėjas. Akcentuojamas tik kiekis, o kartu formuojama teigiama psichologinė aplinka. Po to siekiama, jog idėjos būtų kuo įvairesnės, kad atsakymuose atsispindėtų kuo daugiau klasių. Vėliau iš ugdytinių tikimasi unikalinių idėjų. Naujos idėjos, nematyti darbai savaime neatsiranda, tačiau galime sukurti palankias sąlygas, lyg dirvą, gerų idėjų sėkloms. Mokėjimas atpažinti tikrai naują mintį, jau yra laimėjimas.

Po kūrybingumo komponentų aptarimo kyla ir kiti praktinės veiklos vertinimo klausimai: ar vertinti darbo atlikimo estetiką, kruopštumą, užbaigtumą ir t.t. Tai labai svarbūs praktinės veiklos vertinimo komponentai, kurie turi neabejotinos reikšmės asmenybės formavimuisi, tačiau jie nėra kūrybingumo komponentai. Šis faktas įgalina kiekvieną ugdytoją detalizuoti vertinimo kriterijus prieš kiekvieno darbo pradžią. Vertinimo kriterijuose nurodydami kūrybingų ar originalių darbų siekį, galime sulaukti netikėtų rezultatų.

Pateiksiu vieną pavyzdį iš asmeninės praktikos. Buvau pakviesta į Respublikinio rankdarbių konkurso vertinimo komisiją. Konkurso nuostatuose įrašyti vertinimo kriterijai išskėlė siekį įvairių, originalių, nurodytus išmatavimus atitinkančių darbų. Medinių, veltinių, vielinių ir kitokių kruopščių darbų gausoje atsirado vienas tikrai originalus darbas iš plastilino. Tenka pripažinti, jog kruopštumu jis tikrai nepasižymėjo, tačiau laukiama buvo originalių darbų, o jis neabejotinai buvo išskirtinis darbas. Sąžiningumo principas neleidžia užsimerkti ir nematyti, kaip prasilenkia nurodyti vertinimo kriterijai ir realūs vertinimas. Situacija keblė, į kurią nelinkėčiau nei vienam pakliūti. Ši patirtis mane išmokė, kokie svarbūs yra detalūs vertinimo kriterijai, ypač kai kalbama apie kūrybą.

Apibendrinant straipsnio mintis, pabrėžčiau kiekvieno žmogaus, kaip kūrybingos asmenybės, svarbą. Kiekviename glūdi kūrėjas, kurio pasireiškimui būtinos palankios sąlygos: saugi psichologinė aplinka, pasitikėjimu ir asmeniniais laimėjimais grįsta veikla, asmeninių savybių atskleidimas, savo unikalumo suvokimas, motyvacija sužinoti, išmokti, veikti savarankiškai, patirti. Vertinimo kriterijai privalo būti aiškūs ir apgalvoti. Kiekvienam yra sava veikla, savas būrelis, tačiau jis turi būti išskirtinis, siekiamas. Ugdytinio ir ugdytojo sąveika duoda saldžių kūrybingumo ugdymo vaisių. Tačiau jokios idėjos neateina iš niekur. Kiekvienas asmuo, kaip kūrėjas, turi turėti sąlygas pažinti kuo daugiau naujų, jam neatrastų erdvių. Kasdieniai atradimai gali prasidėti nuo itin elementarių detalių: keliaukime į būrelį kitu nei įprasta keliu, pažiūrėkime mūsų visiškai netraukiantį filmą, cukrų puodelyje maišykime į kitą pusę nei tai darome kasdien, užsisėkime laikrodį ant kitos rankos... Išlaisvinkime vaizduotę, pasielkime neįprastai ir pasika

Ilona Valantinaitė, Lietuvos edukologijos universitetas

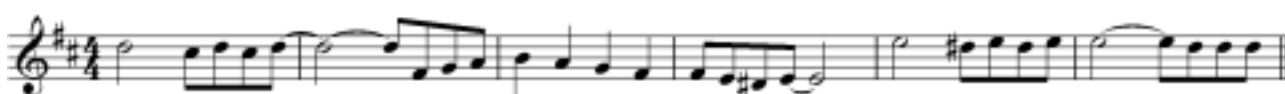
Pauzė antrame, trečiame taktuose paryškina būsimos stipriosios takto dalies įspūdį. Mokinys, grodamas pirmąją natą po pusinės pauzės, pajus stipriąją takto dalį. Atliekant šią ištrauką gali kilti tam tikra ritminė problema – pauzės neišlaikymas. Dažnai mokiniai „sutrumpina“ tokio pobūdžio pauzes. Problemai spręsti, mokytojas turėtų pasiūlyti ugdytiniui šį populiariosios muzikos pavyzdį pagroti lėtu tempu, pratęsiant ketvirtinių natų trukmes.

3 populiariosios muzikos pavyzdyje matome ne tik ritminį, bet ir teksto pasikartojimą. Pirmų dviejų taktų ritmas pasikartoja penktame ir šeštame taktuose, kartu su atitinkamais dainos žodžiais.

3 pavyzdys

Vėl švieski man vėl

S.Povilaitis

A. Franklinas „Vėl švieski man vėl“ (1–6 taktai).

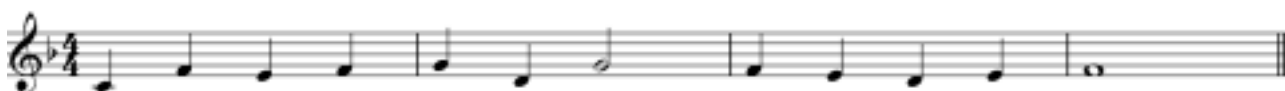
Šis pavyzdys leidžia mokiniui lavinti ritmo pojūtį, nes muzika – grįsta pasikartojimu, kartojasi ir dainos žodžiai. Skirtingos trukmės garsams galima pritaikyti skirtingos trukmės skiemenis. Muzika gerai žinoma, todėl mokiniui šį motyvą bus lengviau atlikti. Neretai grodamas akademinės muzikos kūrinį, mokinys jo nežino, susiduria su kūrinio naujumo aspektu. Todėl, kad jį įsisąmonintų, mokinys tokį kūrinį turi atlikti daug kartų. Atliekant 3 pavyzdį mokiniui gali būti sunku ritmiškai pagroti sulygiuotas pusinę ir aštuntinę natas pirmame–antrame taktuose. Mokytojas gali pasiūlyti ugdytiniui imituoti melodiją su tekstu, padainuoti. Taip ritmas mokiniui bus geriau suprantamas. Tokie popmuzikos pavyzdžiai leidžia išvelgti panašius ritminius darinius bei juos atpažinti akademinėje muzikoje.

4 popmuzikos pavyzdyje matome keturis taktus 4/4 metre, 5 pavyzdyje – taip pat keturis taktus, tik 3/4 metre. Melodija ta pati, o ritmas skirtingas.

4 pavyzdys

Aura Lee

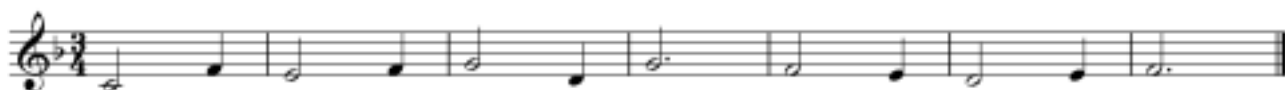
E.Preslis

5 pavyzdys

Aura Lee

E.Preslis

Atliekant šiuos populiariosios muzikos pavyzdžius ugdoma skirtingos ritminės įvairovės raiška. Juos grojant mokiniui gali būti sunku persiorientuoti „iš vieno ritmo į kitą“. Iš pradžių mokytojas turėtų pasiūlyti šiuos populiariosios muzikos pavyzdžius atlikti vieną po kito, po to – nesustojant, be pauzės tarp šių pavyzdžių.

Tolimesniame pavyzdyje matome, kaip nuo išorinio ritmo pojūčio galima pereiti prie vidinio.

6 pavyzdys

Words by Trevor Nunn after T.S. Eliot

Memory

Music by Andrew Lloyd Webber
Music arranged by Quentin Thomas

Atliekant šią populiarią melodiją su metronomu ugdomas išorinis ritmo pojūtis. Vėliau išmokus ją atmintinai, automatizavusis pirštų ir rankų judesiams bei muzikai nugrimzdus į pasąmonę, kūrinio ritmas taps savastimi. Ugdytinis pereis prie vidinio ritmo pojūčio. Jam bus nesunku išmokti todėl, kad ši muzika nesudėtinga, melodinga.

Instrumento pamokose labiau akcentuojamas natų skaitymas, grojimo įgūdžių lavinimas, o ritmo pojūčio ugdymas, kaip atskiras dalykas, lyg ir lieka šešėlyje. Norint visapusiškai ugdyti mokinį, svarbu parinkti užduočių sistemą, ritmo pojūčiui bei atlikimui lavinti. Pradiniame muzikavimo etape, kol mokinys neturi grojimo įgūdžių, judesių koordinacijos, neretai ritmo pojūtis lavinamas atliekant įvairius pratimus, gamas. Pratimai sudaromi iš skirtingo ilgumo trukmės garsų, sinkopuoto ritmo.

7 pavyzdys

(Meet) The Flintstones

Words and Music by William Hanna, Joseph Barbera and Hoyt Curtin

Quikly $\text{♩} = 120$

Šiame pavyzdyje matome sinkopes šeštame ir aštuntame taktuose. Kadangi melodija pažįstama iš animacinių filmukų, mokiniui pavyks greičiau išmokti ritmiškai atlikti sinkopę.

8 pavyzdyje matome, kaip fortepijono partija gali puikiai padėti solistui ugdyti ritminį tolygumą, intonavimą.

Angels

Words and Music by
Robert Williams and Guy Chambers

♩ = 76

Šį pavyzdį nesunku atlikti, nes fortepijono partija dubliuoja solisto partiją ir neleidžia jam nuklysti nuo melodinės linijos. Galima groti pabrėžiant stipriąją takto dalį arba pabrėžiant pirmąją natą, kitas dvi lyguojant arba išvis nuimant legato štrichą. Atlikėjui paliekama laisvė pasirinkti štrichą. Solisto partiją dubliuoja fortepijono dešinė ranka (2–3 taktai). Atlikdamas šį kūrinį mokinys mokysis girdėti ne tik save, bet ir klausyti intonavimo, siekti tikslaus derėjimo. Tai padės išgirsti ritminius neatitikimus.

Populiarioje muzikoje moduliacijomis, tam tikromis dermėmis, štrichais, tonacijomis siekiama perteikti klausytojui to kūrinio nuotaiką, sukurti tam tikrą muzikinį charakterį. Popmuzikoje harmonija, kaip ir muzikinė forma, pasižymi paprastumu. Elementariausia popdaina (9 pavyzdys) turi mažiausiai tris funkcijas: T, S, D.

Lapė snapė

Džimbos vaikai ir Tuja

Šis pavyzdys leidžia ugdyti funkcinės kaitos suvokimą, lavinti tonacinės kaitos pojūtį.

Fonogramų naudojimo galimybės

Pradinio ugdymo klasėse, mokant ir savarankiškai mokantis namuose specialybinio ar kamerinio muzikavimo, galima naudoti įrašų maketus. Šiuo metu, kai kompiuteriai gali lengvai iš įrašo pašalinti norimą partiją, tokių studijinių maketų parengimas neturėtų būti labai brangus. Bent jau tikrai pigesnis nei kelios repeticijos su „gyvu“ simfoniniu orkestru. Juo labiau, tuo pačiu įrašu galėtų naudotis daugelis mokytojų. Tai padėtų sėkmingiau pasirengti įvairiems konkursams ir plėsti repertuarą. Grodamas su fonograma ugdytinis geriau pajus ritmą, fonograma padės jam išgirsti kitus instrumentus, geriau suvokti kūrinio formą, bus ugdomi atlikimo technikos įgūdžiai.

Šaltiniai:

Velička, E., Garsų ir tylos paslaptys: Muzika I–IV klasėje: knyga mokytojui, Kaunas, 1995.

Orff Keetman, C. G., Musik für Kinder, 1–5 t. Mainz: B. Schott's Söhne, 1950–1954.

Giger, P., Die Kunst des Rhythmus: Professionelles Know How in Theorie und Praxis. Mainz: Schott, 1993.

Ugdymo formulės pritaikymas meninės fotografijos studijoje

$$U(\text{ugdymas}) = M(\text{mokymas, mokymasis}) + L(\text{lavinimas, lavinimasis}) + A(\text{auklėjimas, saviaukla}) + PO(\text{profesinis orientavimas})$$

M (mokymas, mokymasis)	L (lavinimas, lavinimasis)	A (auklėjimas, saviaukla)	PO (profesinis orientavimas)
<ul style="list-style-type: none"> • Kūrybiškas fotografavimas • Kadro komponavimas • viesos reikšmė fotografijoje • Naudojimasis fotoaparatais • Ryškalių, fiksažo gamyba • Fotojuostų ryškinimas • Fotonuotraukų spausdinimas • Fotografinių parametrų nustatymas rankiniu būdu 	<ul style="list-style-type: none"> • Fotomeno supratimas • Parodų lankymas • Fotodarbų analizė • Dalyvavimas konkursuose • Personalinių parodų organizavimas • Nuotraukų pateikimas spaudai, katalogams 	<ul style="list-style-type: none"> • Fotoproceso estetizavimas • Prevencija (dalyvavimas fotokonkursuose prieš AIDS, narkomaniją ir pan.) • Socializacija (neigiamų socialinių reiškinių fotografavimas ir aptarimas) • Dalyvavimas gamtosaugos konkursuose • Fotografinės etikos normų aiškinimas • Etiškas fotografo elgesys 	<ul style="list-style-type: none"> • Praktinis fotografavimas studijoje • Išvykos į profesionalių fotografų studijas • Fotokorespondento įgūdžių ugdymas • Informavimas, kur gauti aukštesnį fotografinį išsilavinimą • Fotografo darbui reikalingos rekomendacijos

Fotografijos mokytoja ekspertė Tatjana Kuzmina

Mano neformalios ugdymo programos sėkmės formulė

Vaikų vasaros dienos stovykla „Meno sodo obuoliukai“

Esu Raimonda Janulienė, Šiaulių Gegužių progimnazijos muzikos mokytoja ir vaikų neformaliojo švietimo muzikos būrelių vadovė. Šioje mokykloje dirbu jau trejus metus – visą laiką skiriu dainuojančių vaikų ugdymui, stengiuosi, kad mokykla būtų ne tik žinių, naujų technologijų, bet ir jaukumo, nuoširdumo ir pasitikėjimo vienas kitu šventovė.

Vadovauju jaunučių chorui „Strazdanėlės“. Choras susikūrė 2011 m. Pirmoji repeticija, į kurią atėjo 25 vaikai, įvyko rugsėjo 8 dieną. Vaikai pradėjo intensyviai mokytis dainavimo, koncertuoti, siekti rezultatų. Savo pasiekimus jie parodo pakvietę į koncertus savo ir bendraklasių tėvus. Verta pažymėti, kad iki tol mokykla neturėjo chorinio dainavimo tradicijų, o šiais, 2013–2014, mokslo metais jau turime 40 chore dainuojančių 1–4 klasių vaikų.

Per dvejus metus choristų skaičius beveik padvigubėjo! Kokia gi ta sėkmės formulė? Neabejoju, kad kiekviena tauta, kiekviena šeima, kiekviena mažesnė ar didesnė bendruomenė yra sėkminga ir stipri, jei turi tvirtas savo tradicijas. Jaunučių choras „Strazdanėlės“ savas tradicijas kuria ir puoselėja nuo pat pradžių. Mes visuomet švenčiame gimtadienius, „krikštijame“ naujus choro narius, organizuojame choro dalyvių šeimos dienas ir niekada nepraleidžiame progos užtraukti choro himno „Kol vienas už visus – mes jėga!“. Veiklos, noro, ateities vizijų ir lūkesčių tiek daug, kad praėjusiais mokslo metais tarpusavio bendravimui ir kūrybai mums nepakako mokymosi dienų. Taigi, įkvėpta meilės vaikams ir muzikai, gimė idėja organizuoti vaikų vasaros stovyklą „Meno sodo obuoliukai“. Jaunučių choras – tai mažieji neformaliojo vaikų švietimo programos „Meno sodas“ dalyviai.

Programos „Meno sodas“ paskirtis – vaikų neformalusis ugdymas, saviraiškos bei kūrybiškumo lavinimas, vaiko gebėjimų atskleidimas, nusikalstamumo prevencija, vaikų tikslinis užimtumas mikrorajone. **Programos tikslas** – tenkinti įvairaus amžiaus vaikų meninius-kūrybinius poreikius, suteikti galimybę prasmingai praleisti laisvalaikį, ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius. **Programos uždaviniai** – praktinės veiklos pagalba ugdyti meninius gebėjimus, vizualinę ir emocinę kultūrą, skatinti savarankišką mąstymą, siekti gilesnio dailės, muzikos ir šokio pažinimo. Suteikti galimybę vaikams susipažinti su įvairiomis meno rūšimis: tapyba, grafika, skulptūra, keramika, tekstilė, muzika ir judesiu. **Programos sėkmės kriterijai** – užtikrinamas geranoriškas ir nuoširdus bendravimas su vaikais, neformalusis užimtumas, meninis ugdymas, etnokultūrinis ugdymas, mikrorajono vaikų kultūrinio lygio kėlimas, vaikų nusikalstamumo prevencija.

Vaikams svarbu būti ir augti prižiūrimiems suaugusių. Pasibaigus mokslo metams vaikai, kurių tėvai ir seneliai dirba, dažnai jaučiasi vieniši, jiems trūksta veiklos. Jie galėtų dalyvauti vaikų ar jaunimo klubų veikloje, bet mokykla – tai vieta, esanti arčiausiai vaiko namų.

Norėdama išsiaiškinti, ar mūsų mokykloje yra galimybių suorganizuoti vasaros stovyklą choristams, kreipiausi į mokyklos direktorę. Jai pritarus, ši idėja išaugo į judėjimą, į kurį buvo įtraukti ne tik choro vaikai, bet ir kiti neformaliojo vaikų švietimo programos „Meno sodas“ dalyviai.

Vaikų vasaros dienos stovykla „Meno sodo obuoliukai“ buvo organizuojama birželio 10–20 dienomis. Stovyklautojai mokykloje buvo užimti kasdien nuo 9 iki 15 val., dažną dieną užsiėmimai tęsdavosi ir ilgiau. Stovykla buvo orientuota į muziką, dailę ir šokį. Į šią stovyklą susirinko 62 vaikai, dirbo keturi mokytojai. Mokytojai dirbo iš širdies, meilės ir žinojimo, kad tai, ką jie daro, labai prasminga. Kiekviename būryje buvo 15–16 vaikų. Stovyklautojų rytas prasidėdavo nuo dainos, po to darbas vykdavo būriuose. Vaikai šoko, dainavo, kūrė, vaidino, piešė – darė tai su dideliu malonumu... Patys nupiešė stovyklos vėliavą, sukūrė dekoracijas baigiamajam koncertui, statė spektaklius, dainavo dainas. Per Šv. Antano dieną stovyklautojai surengė išvyką pas žolininkę, kuri vaišino žolelių arbata. Gražu buvo žiūrėti, kaip vaikai klapsi akytėmis ir tylomis žiūri į spragsintį aukurą. Lauke kepėme blynus. Tai buvo nuostabi patirtis! Taip pat mokyklos stadione statėme palapinių miestelį, svečiuose laukėme skautų, kepėme skautišką duonelę. Ir visa tai darėme savoje Gegužių progimnazijoje. Nežinau, kas dar galėtų atnešti didesnį džiaugsmą ir pasitenkinimą. Bet tikrai žinau, kai mokykla skamba nuo vaikų juoko, o aplink tvyro kūrybinio proceso džiaugsmas, pamirštama, kas yra suraukta nosis ar minčių „ežys“, kuris trukdo šypsotis. Tai laikas, kai mokykla yra tikra šventovė, į kurią sugrįžti visuomet gera.

Taigi, galiu drąsiai teigti, kad mano neformalios ugdymo programos sėkmės formulė yra nuoširdus darbas, optimizmas, tradicijų kūrimas, puoselėjimas ir jų laikymasis. Ir šiandien mūsų mokiniai vaikšto su draugystės apyrankėmis, kurias pynė savo mokykloje, jie išdidžiai pildo mokyklos metraščių, kuriame rašo savo istoriją.

Gegužių progimnazijos muzikos mokytoja **Raimonda Janulienė**

Tel. nr. 8 686 18200

el. paštas janulienr@gmail.com

1 pav. Pirmokų būrys „Linksmieji spindulėliai“
Geltona spalva

2 pav. Vaikų vasaros stovyklos „Meno sodo obuoliukai“ vėliava

3 pav. Trečiaklasių būrys „Mėlynukai“. Mėlyna spalva

4 pav. Po teatro dienos

Mokinių tiriamoji veikla – raktas į žinių ir mokslo pasaulį

Kauno moksleivių aplinkotyros centre vykdoma popamokine veikla siekiama spręsti aktualią vaikų ir jaunimo laisvalaikio problemą, suteikti mokiniams daugiau saviraiškos galimybių.

Daugelis mokinių, daug laiko praleisdami virtualiojoje erdvėje, šiandien tolsta nuo gamtos. Todėl sveikos gyvensenos būrelio užsiėmimuose skatinu mokinius kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, žavėtis ir džiaugtis gamta, jos reiškiniais ir kūriniais. Kaip paskatinti ugdytinius domėtis mus supančia aplinka, ją tyrinėti? Iš kur gimsta tiriamųjų darbų idėjos?

Mokiniams patinka eksperimentai. Jiems – tai pats įdomiausias būdas pažinti pasaulį. Praktinis tyrimas yra įdomesnis ir aktyvesnis tada, kai mokiniui leidžiama pačiam savarankiškai jį atlikti. Tiriamojo ir mokslinio darbo įgūdžių formavimas labai glaudžiai susijęs su mokinių produktyvios saviraiškos, kritinio mąstymo ugdymu, aktyvių mokymosi metodų naudojimu, įvairių mokomųjų dalykų integravimu. Pirmiausiai, mokau mokinius kelti klausimus, problemas ir formuluoti hipotezes. Užsiėmimuose apie sveiką mitybą nagrinėjame ir lyginame įvairių maisto produktų etiketes: kokie ingredientai įeina į produkto sudėtį, kokia jų paskirtis, įtaka skoniui, kvapui. Dabartinė pusfabrikačių ir kitų paruoštų skanėstų pasiūla labai supaprastino maisto ruošimą namuose. Bet ar galime būti tikri, kad toks maistas pagamintas iš kokybiškų produktų?

Atlieku tokį eksperimentą: kiekvienam užsiėmimo dalyviui duodu paragauti pirktinės ir namuose keptos duonos, patariu laikyti duoną burnoje tol, kol ji ištirps, o po to mokiniai palygina naminės ir pirktinės duonos skonį. Mokiniams taip pat patinka atlikti skonio testą užrištomis akimis: rankomis maisto liesti negalima, leidžiama tik uostyti ir ragauti.

Nagrinėjant maisto produktų sudėties etiketes, kyla daug klausimų apie maisto konservantus. Kas atsitiktų, jeigu maisto pramonėje jie nebūtų naudojami? Kokią įtaką tai turėtų maisto galiojimo trukmei? Ar produktas būtų saugesnis? Kokie maisto konservantai buvo naudojami anksčiau? Tokių ir dar daug panašių klausimų kyla užsiėmimo metu. Mokiniai ieško informacijos apie sintetinius ir natūralius maisto konservantus. Tada jiems kyla noras patiems išsikepti duoną su netradiciniais prieskoniais, pasižyminčiais antimikrobinėmis savybėmis: su citrinų eterinio aliejaus priedu, juodgrūde, gvazdikėliais, garšva, dilgėlėmis ir pan. Taip atsiranda veiklų keliems užsiėmimams į priekį. Kepant ir tyrinėjant duoną atliekami dideli tiriamieji darbai. Vienas jų pelnė pirmąsias vietas net keliuose konkurse.

Užsiėmimuose apie uoslę nagrinėjame ir lyginame įvairius kvapus. Sugebėjimas užuosti kvapą yra vienas stipriausių ir paprasčiausių žmogaus pojūčių. Galima skirti apie du tūkstančius įvairių kvapų, o gerai pasitreniravus – dvigubai daugiau. Ir vis dėlto, kokią įtaką mums daro kvapai? Su mokiniams aptariame, ką kiekvienas žino apie kvapus. Kaip žmonės išmoka skirti malonius ir nemalonus kvapus? Dalinamės įspūdžiais apie įsimintiniausius kvapus, kokį kvapą geriausiai prisimename iš vaikystės. Mėginame atpažinti augalus pagal kvapą. Mokomės iš ko gaminami kvapai ir patys bandome jų pasigaminti. Mokiniai patys renka aromatinčius augalus, juos džiovina (1 pav.), smulkina ir hidrodistiliacijos būdu (2 pav.) iš jų išgauna eterinį aliejų. Distiliuodami eterinį aliejų mokiniai atranda daug įdomybių ir netikėtumų: ramunėlių eterinis aliejus yra mėlynos spalvos, pelyno – tamsiai rudos, nors pats augalas yra pilkas. Mokiniai stengiasi apibūdinti augalų kvapus: aštrus, švelnus, malonus, intensyvus, panašus į citrinos, raminantis, tonizuojantis. Taip gimė tiriamasis darbas apie funkcionaliuosius kvapus ir jų savybes, pelnęs trečiąją vietą Europos Sąjungos jaunųjų mokslininkų nacionalinio etapo konkurse.

Tiriamųjų veiklų metu mokiniai patiria pažinimo ir atradimo džiaugsmą, suvokia praktinę mokslo naudą, svajoja apie mokslininko karjerą. Praktinių tyrimų atlikimas yra itin reikšmingas mokinių gebėjimų bei kompetencijų ugdymui. Ši veikla gali būti labai įdomi ir aktyvi, skatinanti mokinius geriau pažinti juos supančią aplinką, o įgytas žinias ir gebėjimus pritaikyti kasdieniniame gyvenime. Pastebėjau, kad mokiniai, atliekantys tiriamąjį darbą, pasižymi motyvacija, turi daugiau interesų negu jų bendraamžiai, moka geriau

planuoti savo darbo laiką. Tiriamosios veiklos privalumai – mokiniai turi galimybę susipažinti su mokslinio darbo elementais, ugdyti kritinį mąstymą, įgyti bendradarbiavimo įgūdžių, dalyvauti ilgalaikėje juos dominančioje veikloje. Jaunieji tyrėjai konkursuose, konferencijose pristato atliktų darbų tyrimo eigą, rezultatus ir išvadas. Kiti mokiniai, ekspertai užduoda klausimus, vyksta diskusija.

Tiriamąjį ir mokslinį darbą įgūdžiai reikalingi ir tam, kad mokiniai lengviau adaptuotųsi aukštojoje mokykloje pirmaisiais studijų metais.

1 pav. Buitinė džiovyklė, kurioje džiovinami augalai.

2 pav. Eterinių aliejų hidrodistiliacijos sistema.

Jolanta Šernienė, Kauno moksleivių aplinkotyros centro metodininkė,
Sveikos gyvensenos būrelio vadovė.
El. paštas: serniene@gmail.com ,
tel. 868716843.

Vizualinio mąstymo strategijų metodas

Jau dešimtus metus vykdu projektą dirbdama pagal „Vizualinio mąstymo strategijų“ (VMS) programą. VMS galima apibūdinti taip: mokiniai stebi įvairių laikotarpių meno kūrinių reprodukcijas ekrane, o mokytojas, pateikdamas klausimus, perfrazuodamas mokinių pasisakymus, skatina juos diskutuoti.

Dirbdama VMS metodu stebėjau savo mokinius ir supratau, kad vienas iš svarbiausių aspektų – kalbos ir mąstymo ugdymo galimybė. Kitas – ne mažiau reikšmingas – kūrybiškumo ir komunikacijos įgūdžių ugdymas. Mokiniai ne tik stebi skaidres, bet ir patys piešia, analizuoja savo darbus, rašo rašinius. Taip ugdomas kritinis ir kūrybiškas mąstymas.

Norėdama paskatinti argumentuotą diskusiją ir individualią kiekvieno mokinio pažangą, pabrėžiu visų indėlį. Jausmas, kad esi išgirstas, priimtas ir gerbiamas, paskatina drąsiai kalbėti. Mokiniai tampa laisvesni, labiau savimi pasitikintys, nesivaržo reikšti savo nuomonės kitose pamokose.

Dažniausiai pamoką baigiu sakydama: „Jūs šiandien labai daug pastebėjote“, „Jūs leidote man pamatyti tai, ko pati anksčiau nepastebėdavau“ ir pan.

Darbo pagal „Vizualinio mąstymo strategijų“ programą sėkmę geriausiai iliustruoja mano mokinių pasisakymai:

- VMS pamokos man padėjo ugdyti ištvermę, kantrumą. Drąsiai išreiškiame savo nuomonę, jaučiamės suprasti. (Loreta)
- Aš išmokau logiškai mąstyti, būti kantri, o svarbiausia, išklausti draugus ir mokytoją. Mačiau įdomių ir keistų paveikslų. (Karolina)
- Ši pamoka mane išmokė reikšti savo nuomonę drąsiai, lavino mano vaizduotę, padėjo išmolti išklausti kitų nuomonę. Kokių dailininkų darbai buvo – nesužinojome. Gaila, bet ką padarysi. Svarbiausia – susipažinome su meno kūrinių. (Taisija)
- Buvo labai linksma lankyti VMS pamokas. Pamačiau daug paveikslų. Ypač patiko žiūrėti senovinius kūrinius. Šios pamokos moko mane mąstyti. (Rita)
- VMS man atvėrė duris į fantazijų pasaulį. Galiu išsakyti savo nuomonę, išklausti kitus. Per VMS galiu atsipalaiduoti, įsigilinti į kūrinį, pasėdėti susimąščius. (Greta)
- VMS pamokos man labai patiko. Per jas išmokau intensyviau mąstyti. Kartais mes piešdavome ir pristatinėdavome, ką nupiešėme, klasės darugams. (Robertas)
- Ši pamoka suteikė galimybę lavintis, padėjo mąstyti pasaulio pažinimo pamokoje. Į meno kūrinius gerai įsižiūrėdavau ir bandžiau išsiaiškinti, ką jais norima pasakyti. Kai mokytoja ko paklausdavo, iš karto neabejodama pakeldavau ranką ir drąsiai sakydavau, ką manau. (Marta)
- VMS paskatino galvoti. Per VMS pamokas aš daugiau galvoju, išsakau savo nuomonę apie paveikslą. (Edgaras M.)
- Man VMS pamokos – lyg įdomios nuotraukos po dienos įvykio. Gali drąsiai reikšti mintis bei nuomonę. Per jas išmokau įsivaizduoti, pamatyti vaizdą „iš vidaus“, o tuomet viską gali suprasti. (Ugnė)

Projekto „Vizualinio mąstymo strategijos“ užsiėmimo planas

Tema: „Aplinkos detalės“ – stebėjimas ir analizė, kryptinga diskusija.

Tikslas: stebėti įvairių vietų ir laikmečių meno kūrinius, gilinti žinias apie pasaulinį kultūros lobyną, stiprinti bendradarbiavimo įgūdžius, tobulinti kritinio ir kūrybingo mąstymo gebėjimus.

Uždaviniai:

Stebėdami meno kūrinį mokiniai juos analizuos, savarankiškai mąstys, argumentuotai išsakys savo nuomonę, diskutuodami su klasės draugais, bandys surasti kūrinio prasmę; klausydami mokytojos pefrazavimo, turtins savo žodyną, lavins kalbos įgūdžius, suvoks savo pasisakymo svarbą, ugdysis pasitikėjimą, mokysis išklausti, išgirsti ir įvertinti. Atlikdami grupėje pratimą raštu surašys svarbiausius žodžius, susijusius su skaidrėje matomu meno kūriniumi, išanalizavę kūrinį, papildys žodyną naujais žodžiais, mokysis bendradarbiauti.

Priemonės: projektorius, 2–3 skaidrės, rodomoji lazdelė, popieriaus lapai, rašymo priemonės.

Metodai: stebėjimas, žodinė išraiška ir analizė, diskusija, argumentai už ir prieš, atsakymai į klausimus, perfrazavimas, „minčių lietus“.

Pamokos eiga:

1. užsiėmimo temos, tikslo, uždavinių, klausimų aptarimas (mokiniai patys ieško atsakymų);
2. 1-osios skaidrės analizė ir aptarimas, kryptinga diskusija, kūrinio prasmės ieškojimas, naujo klausimo pateikimas, nuomonių apibendrinimas;
3. 2-osios skaidrės trumpa apžvalga, darbas grupėse;
4. kūrinio analizė, argumentai, nuomonių išsakymas ir t.t. Darbo grupėje pratęsimas, žodžių, frazių papildymas;
5. trumpas darbo grupėse aptarimas ir pristatymas;
6. 3-iosios skaidrės stebėjimas ir analizė (jei liks laiko).
7. mokinių darbo vertinimas, naujo klausimo aptarimas, kitos pamokos skaidrių peržiūrėjimas.

Vertinimas: užsiėmimo metu mokinių žodine išraiška ir pagyrimu nevertinu, perfrazuodama leidžiu jiems suprasti, kad jų nuomonė išgirsta ir įvertinta. Užsiėmimo pabaigoje paskatinu pagirdama mokinius už drąsą, nuomonių, interpretacijų įvairovę, sugebėjimą argumentuoti ir kt.

Vilniaus r. Pagirių gimnazijos vyresnioji mokytoja **Rima Petraškienė**